

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 11. novembra 1874.

Obseg: O drenaži. — Patentirane smetano-zberalne posode. — Nova rastlina za klajo živine (*Symphitum caucasicum*). — Postava od 26. septembra 1874, veljavna za Kranjsko, s katero se razpisuje cestni policijski red javnih nedržavnih (necesarških) cest. — Ljudski učitelji v Goriški kmetijski šoli. — Pred tremi leti. — Iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O drenaži.

Spisal Fr. Kuralt.

I. Upliv zraka, toplote in vode na rast rastlinsko.

Kakor ljudem in živini, tako neobhodno potreben je tudi zrak rastlinam za njih živež. Zrak obdaja našo zemljo, in čeravno je tenek in prozračen, da se z očesom ne more opaziti, vendar pa se razdeli v dva glavna dela, iz katerih obstoji in ta sta dušič in kislec.

Dušič, katerega je skoraj 79 delov v zraku, je plin brez barve, duha in okusa, ne gori, ne zažge; v njem ne človek, ne rastlina ne more živeti, vendar je pa neobhodno potreben k rasti in razvitku rastlin. On je glavni del rastlinske hrane, brez njegovih spojin ne bi bilo mesa, živali, volne, ne rastlin itd.

Rastline ne vpotrebijo čistega dušiča za svojo hrano, ampak v zvezi z vodencem, kar se potem imenuje amonijak. On postane pri gnijanju organskih tvarin, katere imajo dušič v sebi, kjer se dušič spoji z vodencem. Nahaja se v zemlji in v zraku, ter je posebna njegova lastnost ta, da se z vodo in zemljo, posebno ilovčasto rad spoji, ter potem služi rastlinam za hrano. Posebno mnogo amonijaka razvija se pri razpadanju hlevskega gnoja, kar se lahko spozna na njegovem ojestrem duhu. Vsak gospodar naj toraj gnoj pokriva z zemljo, gipsom, ilovico itd., da si najbolj redivni del rastlin obdrži za-se, ne pa da izpuhti brez vse koristi amonijak v zrak, kar se žalibog, še tolikrat nahaja! Z amonijakom zgubi gnoj veliko vrednost in mnogo najboljše rastlinske hrane.

Drugi ravno tako važni del zraka je kislec. Tudi on je brez barve in duha. Ima pa lastnost, da pospeši življenje in gorenje. On se nahaja povsod v zraku, v vodi, soleh, pri vseh rastlinah in v zemlji spojen z vsemi drugimi prvinami. On prouzročuje razpadanje rud, njih razkrojevanje, da služijo potem rastlinam kot rudninska hrana. Gnoj spremeni on v vogelno kislino, vodo, amonijak in druga rudninska dela, katera so neobhodno rastlinam potrebna. Zemlja v globočini ostane mrtva in nerodovitna, ako kislec ne more na njo delovati, globoko podorani gnoj ostane nesegnjit, ker ni prišel v dotiko s kislecem. Zrno več let ne počne kaliti v zemlji, ako kislec do njega ne more. Rastline, ako jih več časa voda pokriva, zaostanejo v rasti in kasneje

poginejo, ker voda kislec zapre vhod do korenin, kjer bi moral pripravljati hrano in pospešiti njih razvitek. Brez kislega ne more rastlina ne kaliti, ne rasti, cela narava bila bi brez njega mrtva.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

Patentirane smetano-zberalne posode.

Že pri prvi Avstrijski mlekerski razstavi na Dunaji so bile razstavljene po deželnem gozdarskem društvu na Dunaji patentirane mlečne posode, katere so se deloma v ondodnih fabrikah izdelale, deloma pa iz Angleških tovornic dobile.

Skušnje so jih tako za sposobne in dobre potrdile, da so dobile medaljo „za zasluge“. Od onega časa so se pa tako zboljševale, da so dobile še boljše obliko.

Tudi kot taka se je v poslednjih kmetijskih razstavah, kakor v St. Pölten-u, Wildonu, Lambahu i. dr. povsod obdarila.

Namen pa imajo take smetano-zberalne posode: 1) da se smetana ali mast, ki kakor majhen mehurček po mleku plava, hitro in popolnoma zbere na površje; 2) da ni treba pri teh posodah rabiti žlice ali kake druge reči za posnemanje, ker ko se je smetana zbrala, se posoda previdno nagne, da nepotrebno spodnje mleko skozi žrelo odlijemo.

Posoda ni kaj visoka, toliko bolj je široka. Previdena je z ročnikom; nasproti ročniku je na dnu posode luknjica previdena s cevjo; nad žrelom je pokrovček, da smetana, ko spodnje mleko odlivamo, ne pade iz posode.

Ker so Angleži splošni naprednjaki, jih imajo tam, pa tudi pri drugih napredkaželjnih narodih so že jako razširjene.

Iskreno se tudi našim deželanom priporočajo; cena jim je sicer nekoliko viša, kakor našim navadnim „stocelj-nem“. Taka posoda namreč, da drži 2 bokala, stane 1 gold. 30 kr., da drži pa 4 bokale, stane 1 gold. 60 kr. Naročujejo se pri: „Land- und forstwirtschaftliches Bureau I. Niebelungengasse 7. Wien.“

Nova rastlina za klajo živine (*Symphitum caucasicum*).

Ta nova rastlina izredno bogato obrodi, je hitra v rašči, daje prav zdravo pičo govedi, ter je ne napenja. Množi se po sadikah, katere se posade v jame, v katere se nametava nekoliko starega razkrojenega gnoja.

Njiva se že pred zimo globoko preorava in dobro pognoji; posebno primerna za gnojenje take njive je mešanica guano-ta in fosforovih tvarin, tedaj zmletih in razkrojenih kosti. Kmalu zrastejo peresa po 3' dolga, katera se potem obrezavajo. Vsakih 6 tednov se morejo zopet nova peresa obtrgavati. Rastlina je ob času cvetja kaj lepa; v prvem cvetji višnjeve, potem rdeče boje. Poskusila jo bo Goriška kmetijska šola. O vspehu bomo ob svojem času povedali tudi našim gospodarjem.

„Gosp. list.“

Postava od 26. septembra 1874,

veljavna za Kranjsko,

s katero se razpisuje cestni policijski red javnih nedržavnih (necesarskih) cest.

(Dalje in konec.)

II. Določbe v varnost cestnega občila.

§. 13. Po javnih cestah nič ne sme voznje in hoje zapirati niti po dnevi niti po noči.

Kaznilna je vsaka nalašč ali po neskrbljivosti narejena zapreka cestnega občila.

Kedar bi se take zapreke namerile, brez odloga jih je odpraviti ob troških tistega, kdor jih je zakrivil.

§. 14. Tako je tudi vsako dejanje ali zamudo, s čimer bi se oziroma cestnega občila v opasnost (nevarnost) pripravil človek ali njegova svojina, kaznjevati po le-tem zakonu, če stvar te vrste ne spada pod občne kazenske zakone.

§. 15. Okvarjene mostove in brvi je takoj popraviti in kedar bi se voda više zajezila ali zemlja utr-gala, naj se naredi ter v dobrem bitji drži dovolj pregradnih golij (šrang) ali kolov, zasajenih, da bi se z njimi odvrnila nesreča.

Ako se na javnih cestah zvršujejo kake stavbe, treba skrbeti, da voznji in hoji ostane dovolj širok prostor, in kedar bi se to ne moglo, naj se za ta čas občilu pot najde.

§. 16. Nevpreženi vozovi ne smejo na cestišči stati. A kedar se tega vsled kake nezgode nikakor ni ogniti, naj voz ne ostane brez čuvaja ali po noči ne brez luči.

Pred krčme se vozovi smejo na stran ob cestišči in vrhu tega po noči samo s potrebno lučjo postavljati.

§. 17. Ni dovoljeno, po cesti voziti z dvema vozovoma, ki sta drug za drugim pripeta. Izimek je tedaj, kedar se pripne tak voz, ki je sam tudi vozno blago, ali kedar se samotežnik pripne k nakladnemu vozu, ali kedar se spneta dva prazna nakladna ali za domačo gospodarsko rabo potrebna vozova.

Krajevno oblastvo utegne določnim vrstam pocestnega vozila še druge izimke od te prepovedi privoliti ondod, kodar so kraji taki, da je to potrebno.

§. 18. Nakladni voz se ne sme nad devet črevljev široko naložiti.

Izimek se dovoliti more samo pri tistih nerazdelilnih stvaréh, katere imajo tak obsežek, da se ob njihovem prevozu ne more pri tej meri nakladne širjave ostaniti.

Na nobenem vozu se ne smejo napraviti sedeži, kateri bi premoléli širino voza ali naloženega blaga.

§. 19. Kedar se prevažna na sanéh, naj se voznej živini dade kraguljevci ali zvonci.

§. 20. Vsak voz, če posebne razmere ne zapovedujejo izimka, naj se v levo stran ogiblje ter v desno stran prihiteva, in brez upora naj se umakne vozovam, kateri ga mislijo prihiteti ali srečati.

§. 21. Kjer so zaradi cestnega vzdrževanja naloženi kameni ali leseni hlođiči za to, da se ne bi narejale po cesti kolesnice, tam naj voz na drugo stran ceste kréne ter v to namero naloženih kamenov ali hlođičev ne sme ni premekniti ni prevoziti.

Dolžnost je cestarjem, da te kamene ali hlođiče umaknejo, predno se zmračí.

§. 22. Voznik ne sme iti med vožnjo nikamor proč od voza.

Ni dovoljeno, da bi en sam voznik vodil po dva ali po več upreženih vozov.

§. 23. Nizdólu naj vsak voznik zavre svoj voz, in kateri živino vodi samo z usnénim povodcem (vajetom), naj ide poleg voza.

§. 24. Na vozu spati je vozniku prepovedano, kar se najostreje more.

§. 25. Naravnost je prepovedano, z bičem pokati po zaprtih seliščih, tako tudi na odprti cesti, ako drug voz mimo ide, ali ako se živina memo žene.

III. Zvrševanje cestno-policijskega redú in določbe kazni.

§. 26. Prestopki čez ta cestno policijski red, če ne spadajo podobčne kazenske zakone, pokoré se z glóbo (kaznijo v novcih), katere je od 1 do 10 gold. avstr. velj., in ako bi kaznjénc ne mogel plačati, naj dobode po 6 do po 48 ur zapora.

Globo je treba takoj odšteti ali za trdno ugotoviti.

§. 27. Kedar je prestopak tak, kakor ga piše drugi odstavek v §. 17, naj se po razmerah kaznuje krčmar in tudi voznik.

§. 28. Ob tacihi slučajih, kakoršne pišejo §§. 10, 11, 12, 18 in 22, bodi voznja v prepovedanem načinu dovoljena samo do prvega selišča, v katerem se more potem odpraviti vse, kar se ob zakon zadeva.

§. 29. Cestno-policijski red zvrševati je dolžnost županu tiste občine, v katere okoliši cesta leží.

Zategadel je tudi občina za vse pokvarbe cestnih stvari (§. 1) porok tako, da je ob svojih troških dolžna te stvari zopet napraviti; a prihranja se jej pravica od krivca iztérjati vse svoje založene stroške.

§. 30. Občinski župan more s privolitvijo okrajno-cestnega odbora razpisati na katem kraji ali ob katem času potrebne posebne cestno-policijske ukaze, na pr. prepoved, po katem okvarjenem mostu voziti sploh ali samo taka bremena, katera presežajo določeno težo itd., ter ob enem sme pretiti s kaznijo, katera naj ne prestopi mere, postavljene v §. 26.

§. 31. Tisti, kateri delajo proti določilom tega cestno-policijskega redú ali proti kaki cestno policijski naredbi, ki jo je razpisal občinski župan (§. 30), naj se ovadijo ali po razmerah tudi priženó najbližjemu občinskemu županu ter posebno tistemu, ki stanuje v to stran, kamor je voz iti namenjen, da bode z njimi uradno postopal o kazni.

Občinski župan treba, da prestopkom, kateri so se mu povedali, tudi ako so storjeni v okolišči kake druge občine, ob kratkem pozve okolnosti dejanja, in da potem sodbo izreče in zvrši, ter kaznjencu, kedar zahteva, podá pismeno potrdilo prisojene kazni in izrečnega povračila za narejeno kvaro.

Pritožbe proti razsodbam občinskega župana gredó k političnemu okrajnemu oblastvu.

§. 32. V nadzor in obrambo voznihi cest in cestnega občila, ter drevoredov, zasajenih ob cestah, dolžnost posebno veže organe cestne uprave, krajevne in poljske policije ter tudi c. k. žandarmstvo.

Kogar ti organi primejo zaradi cestno-policijskega prestopka, naj jim bode brez ugovora pokoren, — ako